

Styre: Universitetsstyret

Styresak: 126/18

Møtedato: 29.11.2018

Dato: 21.11.2018

Arkivsaksnr: 2018/13574

Innspill til stortingsmeldingen om internasjonal studentmobilitet

Henvisning til bakgrunnsdokumenter

- Stortingsmelding 16 (2016-2017) Kultur for kvalitet i høyere utdanning
<https://www.regjeringen.no/contentassets/aee30e4b7d3241d5bd89db69fe38f7ba/no/pdfs/stm201620170016000dddpdfs.pdf>
- Sak i Utdanningsutvalget, UU-sak 85/18
https://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/attachments/innkalling_og_saksliste_til_uu-mote_8.november.pdf

Saken gjelder:

Forsknings- og høyere utdanningsministeren, Iselin Nybø inviterer i brev av 1. oktober Universitetet i Bergen til å komme med innspill til stortingsmeldingen om internasjonal studentmobilitet. Statsråden ber om at innspillet blir forankret i institusjonens ledelse og styre. I arbeidet med utkastet har samtlige fakultet, samt Studentparlamentet kommet med innspill til UiBs svar til statsråden. Saken ble behandlet i Utdanningsutvalget 8. november.

I denne saken blir universitetsstyret bedt om å gi sine innspill til vedlagte utkast til svar på statsrådens invitasjon.

Forslag til vedtak:

Med de merknader som kommer fram i møtet, slutter universitetsstyret seg til forslag til innspill til stortingsmelding om internasjonal studentmobilitet

Kjell Bernstrøm
universitetsdirektør

16.11.2018/Elin Berge Flo/Nina Gry Stein/ Bjørn Einar Aas/ avd.dir. Christen Soleim

Vedlegg:

1. Saksframstilling
2. Forslag til brev fra UiB til statsråden
3. Brev fra Forsknings- og høyere utdanningsministeren, datert 1. oktober 2018

Saksframstilling

Styre:
Universitetsstyret

Styresak:
126/18

Møtedato:
29.11.2018

Arkivsaksnr:
2018/13574

Innspill til stortingsmeldingen om internasjonal studentmobilitet

Forsknings- og høyere utdanningsminister, Iselin Nybø, inviterte i brev 1. oktober Universitetet i Bergen til å komme med innspill til stortingsmeldingen om internasjonal studentmobilitet. Statsråden skriver at «*Min ambisjon med denne stortingsmeldingen er å bidra til en kulturendring i universitets- og høyskolesektoren, slik at mobilitet blir en integrert del av alle norske studieprogrammer. Utenlandsopphold skal være normalen, ved at institusjonene legger til rette for at alle studenter skal reise ut. Samtidig må man også sørge for at de som av ulike årsaker ikke reiser ut, blir del av et internasjonalt studiemiljø her hjemme.*»

I brevet presenteres fem faktorer statsråden mener må ligge til grunn for å lykkes med ambisjonen. Disse er:

1. Internasjonal studentmobilitet må inngå som en fullt ut integrert del av det strategiske arbeidet for kvalitet og relevans i høyere utdanning.
2. Internasjonal studentmobilitet som en del av en grad skal være basert på institusjonelt samarbeid, og dette samarbeidet bør omfatte både forskning og utdanning.
3. Regelverk skal ikke være til hinder for, og finansieringsordninger skal stimulere til økt studentmobilitet.
4. Institusjonenes ledelse, faglige ansatte og administrasjon, så vel som studentene selv, må bidra til kulturendringen.
5. Arbeids- og næringslivet må etterspørre og verdsette studenters internasjonale kompetanse.

Oppsummering av UiB sine tilbakemeldinger

Universitetet i Bergen sitt hovedbudskap i svaret til statsrådens er som følger:

- Målsettingene for forskning og utdanning bør bli bedre samkjørt, slik at begge støtter opp om studentmobilitet

Vitenskapelig ansatte utfører ofte sin forskning innenfor rammene av omfattende faglige nettverk av forskerkolleger. Studentene som drar ut kan også bli del av forskningen som pågår både hjemme- og ved utvekslingsinstitusjonen, noe som særlig er relevant for master- og ph.d.-nivået. Nettverk og kontakter som oppstår i forskningsmiljø kan brukes til å inngå nye, kvalitetssikrede og tilrettelagte avtaler om studentutveksling. Vitenskapelig ansatte som har et faglig eierskap til utvekslingsavtalene vil være en god drahjelp til å få flere studenter til å reise ut.

- Mobilitet må i større grad være en integrert del av studieprogrammene med forhåndsgodkjente avtaler

Fagmiljøene må foreslå konkrete emner ved navngitte universiteter som er forhåndsgodkjente, og det må defineres et mobilitetsvindu i studieplanene. Utnveksling integrert i studieprogrammer skal bidra til at studenten når studieprogrammets læringsutbytte og dette må tydeliggjøres i studieplanen. Institusjonene må fra dag én møte studentene med en forventning om at de skal dra på utveksling.

- Internasjonalisering hjemme – bedre integrering av internasjonale studenter i studieprogrammene og på campus

Vi mener det er viktig å internasjonalisere campus og studieprogrammene, og å bruke studentmobilitet som et verdifullt tilskudd til UiB som forsknings- og utdanningsinstitusjon. Vi må være bevisst hvordan vi bruker kompetansen og erfaringen våre egne studenter kommer hjem igjen med etter et utvekslingsopphold, og vi må tenke på hvordan vi bruker de internasjonale studentene våre i faglig sammenheng. Undervisningen må ha et fokus som aktivt tar i bruk det kulturelle mangfoldet som finnes i undervisningssituasjonen, slik at det blir en faglig-kulturell berikelse.

UiB ønsker å øke bruken av utenlandske gjesteforskere i ordinære og obligatoriske aktiviteter i studieprogrammene for å gi studentene undervisning på andre språk og med nye eller utvidete faglige perspektiv. UiB ønsker å fremstå med læringsmiljø som i enda større grad er preget av vår store internasjonale deltakelse. Dette kan både inspirere og tilrettelegge for mer studentutveksling og samtidig gi gevinst til de mange studentene som av ulike og legitime grunner ikke kan eller vil reise ut.

- Mulighet for kortere utvekslingsopphold

UiB har hatt en jevn vekst de siste årene når det gjelder utreisende studentmobilitet på lavere grad, men studenter på toårige masterprogram har ikke hatt samme positive utvikling. (Et unntak her er toårig masterprogram i rettsvitenskap.) Det kan være vanskelig å finne plass i studieplanen til et helt utvekslingssemester, noe som også gjelder for profesjonsutdanningene og på ph.d.-nivå.

Innen profesjonsutdanningene er det mulig å få til utveksling, men det kan være utfordrende å finne avtaler som møter kravene i studieplanene. For eksempel peker Det medisinske fakultetet på at det er avgjørende for å kunne øke studentmobiliteten at studenter kan få godkjent kortere opphold, f.eks. klinisk utplassering i utlandet av 4-10 ukers varighet.

Vi mener at det bør legges til rette for kortere utvekslingsopphold enn den tradisjonelle semesterutvekslingen.

- Avbyråkratisering og digitalisering

Det er vesentlig at vi sørger for å få gode digitale arbeidsprosesser på plass for å avbyråkratisere fasen før et utvekslingsopphold. Dagens ordning er forvaltningsorientert og må bli mer tjenesteorientert. Vi må redusere antall søknadssteg for studentene, og man må

finne tekniske løsninger som er bærekraftige med tanke på å håndtere en økning i antall utreisende studenter.

Vi ønsker oss en prosess der alle steg en student må ta i forkant av et utvekslingsopphold er samlet i *en og samme* digitale løsning. Alt fra valg av utvekslingsavtale, automatisk forhåndsgodkjenning av oppholdet, og ikke minst søknad til Lånekassen. Når studenten velger en studieplass, bør det automatisk gå en søknad til Lånekassen. Forutsatt at fagmiljøene har tette og kvalitetssikrede samarbeid med et begrenset utvalg læresteder, kan man også spørre seg om det er behov for at studentene må søke seg til lærestedene, eller om denne prosessen kan automatiseres. Det er behov for avbyråkratisering og digitalisering også på tvers av landegrensene. Erasmus Without Papers (EWP) er et godt eksempel på et steg i riktig retning.

- Synliggjøring av læringsutbyttet fra utvekslingsopphold

Parallelt med at man søker å øke studentmobiliteten må man også tenke på *kvaliteten* i mobiliteten. Dette gjelder selvsagt det rent faglige som man forventer at studenten skal få ut av oppholdet, og som vi har gjort rede for lenger oppe, men ikke minst gjelder det den *ikke-faglige*, personlige erfaringen og merverdien man får av å studere i et annet land. Det er viktig at vi gir studentene et redskap til å sette ord på disse erfaringene, for egen utviklings del og for å synliggjøre og formidle relevansen denne erfaringen har for fremtidig arbeid og karriere.

mener at det bør utarbeides et nasjonalt eksempel/en standard på læringsutbytte knyttet til utveksling og at det stilles krav om at læringsutbytte for utveksling i større grad må innarbeides i studieprogrammene.

- Praksis i utdanningen – tettere samarbeid med internasjonalt arbeids- og næringsliv

Det er et uttalt mål i Meld. St. 16 om Kultur for kvalitet i høyere utdanning at mer praksis skal inngå i utdanningene. Ved UiB er dette synliggjort i handlingsplanen for kvalitet i utdanningen, og vi har gode erfaringer knyttet til praksismobilitet. UiB har noen gode eksempler på internasjonal praksismobilitet som er integrert i studiene, og vi registrerer at praksismobilitet gjennom Erasmus+-programmet er økende.

Universitetsdirektøren sine kommentarer

Regjeringen har høye ambisjoner om ytterligere styrking av internasjonalisering av høyere utdanning. I den forbindelse er universiteter og høyskoler bedt om innspill til en stortingsmelding om feltet, som skal være ferdig ved årsskiftet 2019/2020.

Dette er positivt, og meldingen vil trolig bidra til at den nasjonale politikken på dette området støtter institusjonenes behov.

UiB er langt fremme når det gjelder internasjonalisering, både med tanke på internasjonale avtaler, forskernettverk og studentmobilitet. Dette illustreres godt i det vedlagte utkastet til svar.

21.11.2018/Elin Berge Flo/Nina Gry Stein/ Bjørn Einar Aas/ avd. dir. Christen Soleim

Kunnskapsdepartementet
Att. Iselin Nybø

Innspill fra Universitetet i Bergen til stortingsmeldingen om internasjonal studentmobilitet

Innledning

UiB har vært et internasjonalt universitet i lang tid og mange fakulteter og institutter har lyktes med å etablere en god kultur for studentmobilitet og internasjonalisering. Det er allokert ressurser og satsningen har vært forankret i ledelsen. Vi vil i spørsmålene nedenfor komme inn på hvordan vi mener det konkret kan arbeides for å få til en kulturendring for økt og forbedret mobilitet. Vi omtaler både forslag og tiltak og deler erfaringer med egne tiltak som innspill til å stimulere til økt studentmobilitet.

UiB har lang erfaring med internasjonale satsninger innen utdanning, og i underkant av 30% av studentene som tar en grad ved UiB har vært på utveksling. For inneværende strategiperiode er målsetningen 40%. En viktig del av internasjonaliseringen er også å ha et mangfoldig og internasjonalt miljø på campus. I dag er ca. 2000 av studentene ved UiB internasjonale. Målet er å øke antall internasjonale studenter med 20% i løpet av inneværende strategiperiode.

Etter UiBs oppfatning er det avgjørende for kulturbygging at forskning og utdanning blir samkjørt. I tillegg til studentmobilitet på bachelor- og masternivå er det viktig å legge til rette for utveksling på ph.d.-nivå, noe vi vil komme tilbake til i vårt svar.

Hovedbudskap fra UiB:

- Målsettingene for forskning og utdanning bør bli bedre samkjørt, slik at begge støtter opp om studentmobilitet
- Mobilitet må i større grad være en integrert del av studieprogrammene med forhåndsgodkjente avtaler
- Internasjonalisering hjemme – bedre integrering av internasjonale studenter i studieprogrammene og på campus
- Mulighet for kortere utvekslingsopphold
- Avbyråkratisering og digitalisering
- Synliggjøring av læringsutbyttet fra utvekslingsopphold
- Praksis i utdanningen – tettere samarbeid med internasjonalt arbeids- og næringsliv

1. Ambisjon om kulturendring

Mobilitet av studenter har som mål å integrere en internasjonal, interkulturell og global dimensjon i utdanningene. Det viktigste kulturbyggende elementet for å øke andelen studenter som drar på utveksling, er å kommunisere en forventning til institusjonens studenter om å dra på utveksling. For innkommende studenter er det viktigste kulturbyggende

elementet en synliggjøring av hvordan de vil bli integrert både faglig og sosialt når de kommer som student til en norsk institusjon. En rekke forhold kan stimulere kulturendring for økt mobilitet og under løfter vi frem det vi mener er de viktigste kulturbyggende faktorene.

1.1. Ledelse

Internasjonalisering har en sentral plass i UiBs strategi og flere av institusjonens handlingsplaner. Det er av vesentlig betydning at ledelse på alle nivåer arbeider for å nå delmålene som er nedfelt der gjennom å bygge en kultur for utveksling i fagmiljøene, helt fra det å inngå en avtale til det å framsnakke utveksling. Ledelse på alle nivå, men spesielt studieprogramledelsen må tilrettelegge for at mobilitet blir en integrert del av alle studieprogrammer. Vitenskapelig ledelse er holdningsskapere og bidrar til at den enkelte vitenskapelig ansatte ser verdien av, og fronter verdien av, delstudier i utlandet i møte med studentene.

UiB vil trekke frem satsningen som er gjort på Det juridiske fakultet for å øke både innreisende og utreisende studentmobilitet. Her viser tallene at antallet utreisende studenter har gått fra 20 i 2003 til 165 i 2017, mens innreisende har økt i samme tidsrom fra 35 til 260. Denne utviklingen kan tilskrives en **tydelig internasjonaliseringsstrategi fra fakultetets ledelse** som kort fortalt går ut på å allokere tilstrekkelige administrative ressurser, sette av plass i studieprogrammene, bygge opp et godt utvalg engelskspråklige emner, bygge opp en omfattende avtaleportefølje med utvalgte og høyt rankede partnerinstitusjoner og formidle en forventning til studentene om at et utvekslingsopphold bør være en del av studieløpet. I tillegg har ledelsen prioritert å reise på institusjonsbesøk for å etablere og vedlikeholde avtaler. Fakultetet deltar aktivt i flere internasjonale fagnettverk og har prioritert ressurser til mange og store delegasjonsreiser for å utvikle samarbeid med relevante partnere, ofte med flere besøk før en samarbeidsavtale kommer i havn. Også etter at en avtale er på plass gjennomfører fakultetet jevnlig besøk til utvalgte partnere for å følge opp samarbeidet og opprettholde relasjonen. Resultater av dette arbeidet kan man se i avtaleporteføljen til fakultetet, som inneholder avtaler med mange prestisjeuniversiteter og ikke minst i det høye antallet utreisende og innreisende studenter.

1.1. Samkjørte målsettinger for forskning og utdanning

UiB tilbyr sine studenter fremragende forskningsbasert utdanning, fra grunnutdanning til doktorgrad og etter- og videreutdanning. Kunnskap, vitenskapelig dannelse, kritisk refleksjon, utøvende ferdigheter og personlig utvikling skal utgjøre grunnstammen i våre utdanningsprogram. Forskingen er internasjonalt orientert og dette preger den forskningsbaserte utdanningen og studentmobiliteten. Vi vil understreke behovet for å identifisere og utvikle målrettet studiemobilitet som kan knyttes til internasjonal forskning. Særlig er dette relevant for forskning som er finansiert av EUs rammeprogram der Erasmus+ er en nærliggende mobilitetsmekanisme.

Etter vår oppfatning er det avgjørende for en kulturendring at målsettingene for forskning og utdanning blir bedre samkjørt. Vitenskapelig ansatte utfører ofte sin forskning innenfor rammene av omfattende faglige nettverk av forskerkolleger. Slike nettverk inngår som en nødvendig del av moderne kunnskapsutvikling og er ofte en forutsetning for samarbeid innen forskning og innovasjon. Forskernes nettverk bør knyttes til studentmobilitet i langt større grad enn tilfellet har vært de seneste årene, også med tanke på at studentene som drar ut

kan bli del av forskningen som pågår både ved hjemme- og ved utvekslingsinstitusjonen. Slike forskernettverk kan være særlig relevante for master- og ph.d.-nivået. Nettverk og kontakter som oppstår i forskningsmiljø kan brukes til å inngå nye, kvalitetssikrede og tilrettelagte avtaler om studentutveksling. Vitenskapelig ansatte som har et faglig eierskap til utvekslingsavtalene vil være en god drahjelp for å få flere studenter til å reise ut.

Institutt for geovitenskap gjorde et omfattende arbeid med å opprette gode utvekslingsavtaler og samarbeid for noen år siden. En delegasjon av **vitenskapelig ansatte** reiste til utvalgte europeiske universiteter for å forhandle frem **faglig gode utvekslingsavtaler** som siden er blitt flittig brukt av studentene. Instituttet fikk til en kulturendring blant vitenskapelig ansatte og studenter, utvekslingsandelen steg og har holdt seg stabilt høyt over tid.

1.2. Faglig innhold og varierte internasjonale perspektiver i sentrum

UiBs målsetting er at minst 40 % av studentene som avlegger en grad ved UiB skal ha hatt et utvekslingsopphold i utlandet som del av gradsutdanningen. Det er selvsagt viktig for UiB å sikre at alle studieprogram har en definert mulighet for utvekslingsopphold på minimum 3 måneder, og at faglig ledelse er aktiv i å legge til rette for utveksling. Minst like viktig er det imidlertid at man aktivt bruker studentmobilitet som et verdifullt tilskudd til UiB som forsknings- og utdanningsinstitusjon.

Statsråden peker i sitt brev på at ikke alle studenter reiser ut og at disse studentene i stedet må bli del av et internasjonalt studiemiljø hjemme. UiB mener dette perspektivet er veldig viktig og arbeider med å internasjonalisere campus og studieprogrammene. Vi må være bevisst hvordan vi bruker kompetansen og erfaringen våre egne studenter kommer hjem igjen med etter et utvekslingsopphold, og vi må tenke på hvordan vi bruker de internasjonale studentene våre i faglig sammenheng. Undervisningen må ha et fokus som aktivt tar i bruk det kulturelle mangfoldet som finnes i undervisningssituasjonen, slik at det blir en faglig-kulturell berikelse.

UiB ønsker å øke bruken av utenlandske gjesteforskere i ordinære og obligatoriske aktiviteter i studieprogrammene for å gi studentene undervisning på andre språk og med nye eller utvidete faglige perspektiv. Dette krever et mye tettere og mer langsiktig samarbeid enn dagens praksis, som i hovedsak er ansattmobilitet i regi av Erasmus-programmet, organisert på relativt kort varsel, og som blir tilbudt studentene som et supplement til den ordinære undervisningen. UiB ønsker å fremstå med læringsmiljø som i enda større grad er preget av vår internasjonale deltakelse. Dette kan både inspirere og tilrettelegge for mer studentutveksling og samtidig gi gevinst til de mange studentene som av mange ulike og legitime grunner ikke kan eller vil reise ut.

For å sikre at også studenter som ikke reiser ut får mulighet til å knytte internasjonale kontakter og få internasjonal erfaring, innførte man ved Det juridiske fakultet fra og med høstsemesteret 2016 et krav om at alle norske studenter som ikke reiser ut, må ta minst ett **spesialemerne på engelsk**. Mange internasjonale studenter tar de engelskspråklige emnene, slik at de gir en naturlig arena for kontakt og kommunikasjon både i en undervisningssetting og utenom. Man får i større grad gjort bruk av den ressursen de innkommende internasjonale studentene utgjør. I tillegg kommer at mange av de engelskspråklige emnene omhandler internasjonal rett og tar opp internasjonale spørsmål og problemstillinger, samt at

flere av dem undervises av anerkjente forelesere fra utenlandske universitet. Slik får også studenter som ikke reiser ut internasjonale perspektiv som del av utdanningen sin.

1.3. Tydelige forventninger og erfaringsdeling

Systematisk og aktiv bruk av informasjon er viktige elementer for å skape forventninger. Vi tror at informasjon om utvekslingsmuligheter tidlig i studentenes studieløp er nødvendig. UiB må møte studentene med en forventning om at de skal dra på utveksling fra dag en. Dette kan være i form av formuleringer i studieplanen slik at studenten allerede når de søker seg til studieprogrammet vet at utveksling er en forventet og integrert del av studieløpet, og det kan være i form av informasjon som blir gitt i møter ved semesterstart og videre utover semesteret.

Et nytt tiltak er "Utvekslingsdagen" som arrangeres av Internasjonalt senter ved UiB hvert semester. Her er målgruppen **førsteårsstudenter** ved UiB, som trenger å få generell informasjon om «fenomenet» utveksling og de mulighetene som finnes for dette ved UiB, i tillegg til akkurat passe dose praktisk informasjon til å forstå at de vil bli fulgt opp underveis i søknadsprosessen. Tiltaket er meget godt mottatt av studentene og arrangementet i høst hadde over 200 deltakere.

Informasjon over tid, både fra vitenskapelig og administrativt ansatte, og ikke minst medstudenter, er med på å gjøre tanken om utveksling mer aktuell. Individuell informasjon og veiledning er også viktig for at studentene skal kunne gjøre et kvalifisert valg av studiested ute. En del fagmiljøer bruker UiBs læringsplattform aktivt for å nå studentene med riktig informasjon på riktig tidspunkt i tiden før, under og etter utvekslingsoppholdet.

- Alle studenter som har vært på utveksling skal levere en **rapport fra oppholdet**, der de skriver om sine erfaringer, både faglig og sosialt og om praktiske forhold. Rapportene blir publiserte sammen med beskrivelsen av avtaleuniversitetene på uib.no, slik at de er lett tilgjengelige og til hjelp for fremtidige utvekslingsstudenter.
- Det samfunnsvitenskapelige fakultet og Det medisinske fakultet har innført et program for **utvekslingsambassadører**. Målet er både å få bedre informasjon om utveksling ved at ambassadørene formidler opplevelsene sine under og etter oppholdet, og at de deltakende studentene (ambassadørene) får et læringsutbytte i form av formidlingstrening om interkulturell forståelse gjennom refleksjon av egne opplevelser. For å synliggjøre verdien av utvekslingsoppholdet er det utarbeidet et «International Diploma of Merits» som utvekslingsambassadørene får etter fullført program.
- UiB arrangerer **Internasjonal uke** hvert år i midten av januar. Dette er et arrangement der fakultetene informerer om utvekslingsmulighetene i utlandet. Målgruppen er studenter som skal søke utveksling det påfølgende akademiske år. Arrangementet består av ulike informasjonsmøter både fra fakultet og institutt, men også fra eksterne aktører som ANSA og Lånekassen. Representanter fra partneruniversiteter er også til stede.

Også *etter* at studenten har tatt et aktivt valg om å søke om utveksling er det behov for informasjonstiltak. Det er viktig at studentene føler seg godt ivaretatt i løpet av

søknadsprosessen og får den støtte de trenger til både fagvalg og til det praktiske, og at vi gjør det vi kan for å sko dem for utenlandsoppholdet.

Internasjonalt senter arrangerer **utreiseseminar** for alle som skal på utveksling et par-tre måneder før avreise. Der får de korte forelesninger om kultursjokk, hva som venter dem av utfordringer, både akademisk og sosialt, etc., og tidligere utvekslingsstudenter forteller litt om sine erfaringer.

2. Utgående studentmobilitet (fra norske UH-institusjoner til utenlandske)

Vi deler statsrådets vurdering av hvilke faktorer som må ligge til grunn for å oppnå en kulturendring som gjør at mobilitet blir en integrert del av alle norske studieprogrammer, og at utenlandsopphold skal være normalen. Det faglige innholdet og de faglige målene for utdanningen må legge grunnlaget for utvekslingen. UiB har flere forslag, som presenteres under.

2.1. Avtaler og rammeverk

Mange av våre studenter reiser ut, og vi tar imot enda flere. Vi ser at skal det være et potensial for ytterligere vekst, må det endringer til på programnivå. Fagmiljøene må foreslå konkrete emner ved navngitte universiteter som er forhåndsgodkjente, som studentene kan velge mellom, og det må defineres et mobilitetsvindu i studieplanene. Utveksling integrert i studieprogrammer skal bidra til at studenten når studieprogrammets læringsutbytte og dette må tydeliggjøres i studieplanen.

Som tidligere nevnt er det viktig for god studentmobilitet at fagmiljøene har et eierskap til utvekslingsavtalene sine, og dermed kan legge til rette for at studentene reiser ut på kvalitetssikrede, faglig forankrede avtaler. Studieprogrammene bør velge ut et avgrenset antall avtaler som de ønsker at studentene skal benytte seg av. Når fagmiljøet kjenner godt til studietilbudet ved det utenlandske lærestedet, vil også prosessen med forhåndsgodkjenning kunne forenkles.

På den andre siden må man sikre at man har et tilstrekkelig antall avtaler, slik at studentene fordeler seg på disse, uten for store opphopninger på en og samme avtale. Antall avtaler har også betydning for *innreisende* studentmobilitet.

2.2. Organisering og infrastruktur

UiB har stabilt høye tall for utgående studentmobilitet og ansvaret for tilrettelegging og gjennomføringen av dette ligger på alle nivå i organisasjonen. Avtaleporteføljen forvaltes både sentralt, på fakultet- og instituttnivå. Fagmiljøene besitter den beste kunnskapen om hvor det er anbefalt at studentene drar på utveksling, og har dermed mye av motivasjons- og veiledningsarbeidet. Sentralt nivå bidrar med mer generell og praktisk informasjon, og koordinerer søknadsprosessen.

Internasjonalt senter UiB ble etablert i 2017 **på tvers av sentraladministrative avdelinger** for å styrke den administrative innsatsen i universitetets internasjonale virksomhet. Internasjonalt senter er en pådriver for internasjonalt samarbeid ved UiB, og er et kompetansesenter som gir støtte til brukerne og legger til rette for økt internasjonal mobilitet av studenter og ansatte.

2.3. Integrering av konkrete forhåndsgodkjente avtaler i studieprogrammet

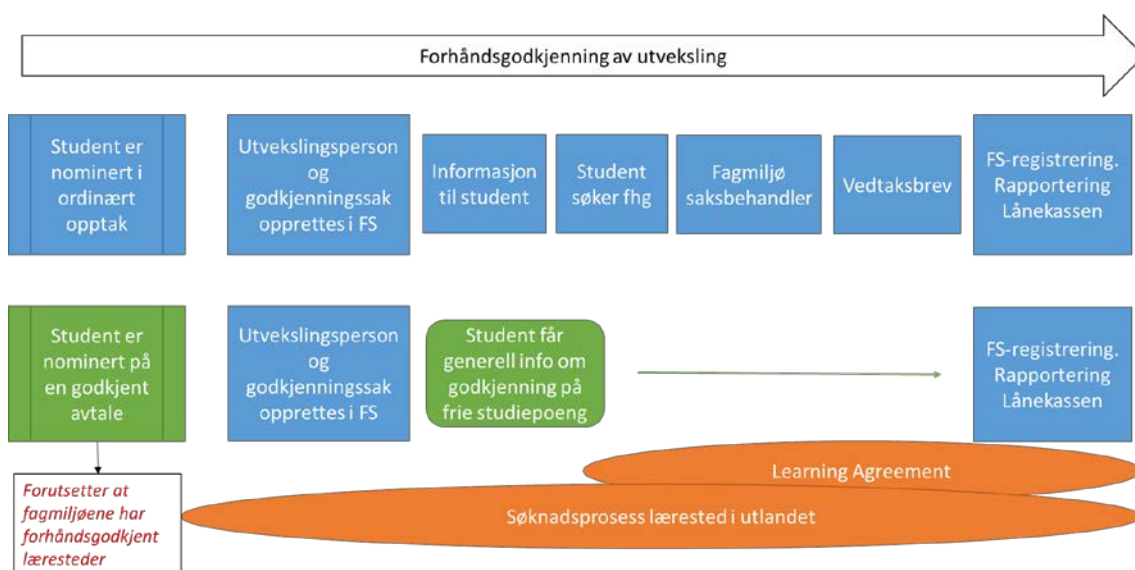
Som nevnt over, må man arbeide for å velge ut eller opprette nye utvekslingsavtaler der det er felles forskningsinteresser, felles fagprofil, og der eventuelle språklige utfordringer blir ivarettatt. Disse avtalene vil da ha et så godt fundament i fagmiljøet at de kan ses på som forhåndsgodkjente for utveksling. Man må gi tydelig informasjon til studentene om at det er en forventning om at de skal dra på utveksling og det må informeres godt om hvor det er anbefalt å dra. For studentene kan det være lettere å ta stilling til det å skulle dra på utveksling, dersom de blir forelagt et begrenset antall valgmuligheter på kvalitetssikrede og forhåndsgodkjente avtaler.

Universitetsstyret vedtok i juni 2017 å starte en pilot for å tilrettelegge for **opt-out-utveksling**, og tre fagmiljø meldte seg som programmer i prøveordningen: Bachelorprogram i europastudium, bachelorprogram i tysk og bachelorprogram i religionsvitenskap. Bachelorprogram i europastudium er kommet lengst i prosessen, da de har valgt å innføre ordningen allerede for eksisterende studenter, og har rukket å gjøre noen grep for å forenkle søknads- og forhåndsgodkjenningsprosessen.

Programmet har valgt ut 12-13 forhåndsgodkjente partnere som studentene kan velge mellom. Plassene ved disse universitetene er forbeholdt studentene på programmet, og dermed får man en plassfordeling internt på studieprogrammet, og slipper å forholde seg til fordeling av plasser for andre studenter ved UiB. Man kan også hoppe over en del administrative ledd i den ordinære søknadsprosessen som går på tilbud/avslag.

I en ordinær utvekslingssøknad kan studentene sette opp inntil *fem* alternative læresteder de ønsker seg til. I tiden før valget skal tas, får studentene skreddersydd informasjon og veiledning om de ulike alternativene, slik at de kan ta et velinformert valg.

Med avtaler som er godt forankret i fagmiljøet kan programmet gi forhåndsgodkjenning basert på *institusjonen* heller en basert på *emnene* studenten skal ta ute. Dersom studenten er nominert på en forhåndsgodkjent avtale og skal ta frie studiepoeng faller behovet for en egen forhåndsgodkjenningsprosess for emner bort. Istedenfor å søke om forhåndsgodkjenning får studentene informasjon om generelle prinsipper og emnevalg under oppholdet. Omfang og periode for oppholdet rapporteres til Lånekassen av saksbehandler. Her vil studentene slippe flere steg sammenlignet med ordinær søknadsprosess, noe flytskjemaet under illustrerer.

2.4. Avbyråkratisering gjennom gode digitale arbeidsprosesser

Det er vesentlig at vi får på plass gode digitale arbeidsprosesser for å avbyråkratisere fasen før et utvekslingsopphold. Dagens ordning er forvaltningsorientert og må bli mer tjenesteorientert. Vi må redusere antall søknadssteg for studentene og sørge for at vi ikke etterspør samme informasjon mer enn en gang i forbindelse med søknad om utveksling og forhåndsgodkjenning. Også sett fra studieadministrativt ståsted skulle man ønske seg mer strømlinjeformede digitale løsninger. Saksbehandlingen i dag er preget av en blanding av manuelle og tekniske løsninger som ikke er bærekraftige med tanke på å håndtere en økning i antall utreisende studenter.

Grepene som er gjort i eksempelet over er en start på avbyråkratiseringen, men UiB mener at vi – og sektoren – bør ha høyere ambisjoner. Vi ønsker oss en prosess der alle steg en student må ta i forkant av et utvekslingsopphold er samlet i *en og samme* digitale løsning. Alt fra valg av utvekslingsavtale, automatisk forhåndsgodkjenning av oppholdet, og ikke minst søknad til Lånekassen. Når studenten velger en studieplass, bør det automatisk gå en søknad til Lånekassen.

Forutsatt at fagmiljøene har tette og kvalitetssikrede samarbeid med et begrenset utvalg læresteder, kan man også spørre seg om det er behov for at studentene må søke seg til lærestedene, eller om denne prosessen kan automatiseres.

I tillegg til behovet for å forenkle nasjonale prosesser knyttet til studentmobilitet, er det også behov for avbyråkratisering og digitalisering på tvers av landegrensene. Erasmus Without Papers (EWP) er et godt eksempel på dette. Et spennende tiltak som har sitt utspring fra EWP-prosjektet, er Open Source University Alliance som arbeider for å samle og dele ekspertisen til de som utvikler programvare for å håndtere studentmobilitet. UiB er medlem av Coimbra-nettverket som støtter dette initiativet, og der også representanter fra UNIT deltar.

2.5. Språk

Vi har registrert at utveksling til land der undervisningsspråket ikke er engelsk flater ut eller er på vei ned. Mobilitet til Latin-Amerika ser ut til å flate ut, mens det i land som Spania, Frankrike og Tyskland er en nedadgående kurve. Manglende språkkompetanse i andre språk enn engelsk kan være med på å forklare hvorfor utveksling går kraftig ned til disse landene. Utvidete muligheter for å integrere fremmedspråk i utdanningene bør være et mål for sektoren.

2.6. Utveksling for ph.d.-kandidater

For ph.d.-nivået kan man blant annet bruke forskerskoler til å tenke internasjonalisering og mobilitet. På lik linje med det som er tilfellet for studieprogrammene bør også forskerskoler knytte til seg utvekslingsavtaler med universiteter som ph.d.-kandidater kan reise til.

En NIFU-evaluering om forskerskoleordningen peker på at disse generelt har for svake resultater for internasjonalisering. Vi mener at ordningen med nasjonale forskerskoler bør videreføres, men at det bør stilles skjerpete krav til internasjonal deltagelse i konsortsiene. Deltagelse av flere internasjonale partnere i forskerskoleordningen kan gjøre det lettere for ph.d.-kandidater å reise på relevante forskningsopphold til utlandet og å etablere internasjonale nettverk. En slik ordning vil ha en dypere forankring i forskningsmiljøet og kunne tilby opplegg for utenlandsopphold som er tilpasset situasjonen til den enkelte ph.d.-kandidat. Da vil stipendiatene få tilgang til forskersamarbeid på andre institusjoner.

UiB mener at internasjonal mobilitet er sentralt for å oppnå høy kvalitet i forskerutdanningen, og at man bør legge til rette for utenlandsopphold på en slik måte at ph.d.-kandidatene enkelt kan reise ut. Ph.d.-kandidater som har sin finansiering gjennom Norges Forskningsråd vil kunne få finansiert utenlandsopphold for seg selv og sin familie. Denne ordningen gjelder ikke for universitetsstipendiater. Vi mener at universitetsstipendiater bør sikres like vilkår som for NFR-kandidater når det gjelder finansiering under et utenlandsopphold.

3. Innkommende studentmobilitet (utenlandske studenter ved norske UH-institusjoner)

3.1. Mottak og integrering av internasjonale studenter

Vi har lenge arbeidet målrettet for å øke innreisende studentmobilitet, og er et universitet med en sterk internasjonal tilstedeværelse, i kraft av det store antallet internasjonale studenter som er hos oss. UiB framstår som en attraktiv partner med undervisningstilbud på et høyt internasjonalt nivå. I Erasmus-programmet har vi opplevd en vekst på innreisende studentmobilitet de siste 10 årene fra 430 i 2007 til 925 i 2017. Inkludert alle program er veksten fra 645 til 1236, noe som utgjør 7,1% av studentmassen.

Målsettingen er i større grad å integrere de internasjonale studentene i emner som er en del av programstrukturen for norske studenter, i stedet for å tilby dem emner tilpasset internasjonale studenter. Da kan vi dra veksel på å ha et mangfold av ulike akademiske bakgrunner i undervisningsrommene, og ta i bruk de ressursene de internasjonale

studentene representerer. Dette vil også føre til at de internasjonale studentene reiser hjem igjen med mer akademisk og kulturell ballast.

Det er viktig for oss å tiltrekke oss de beste internasjonale studentene, særlig på masternivå. Mange av disse vil senere kunne fortsette med å ta ph.d.-graden på UiB. I tillegg gir gradsstudenter et større internasjonalt «avtrykk» enn utvekslingsstudenter, og det bidrar til internasjonalisering hjemme.

At UiB skal være et eksellent vertskap for internasjonale studenter, ansatte og gjester er noe som er nedfelt i inneværende handlingsplan for internasjonalisering. Vi skal også bidra til at internasjonale studenter blir integrert, både faglig og sosialt.

Samtidig som vi skal sørge for at de internasjonale studentene blir integrert akademisk i studiehverdagen, gjennom interaksjon med forelesere og medstudenter i undervisningen, skal vi også bidra til at de får den kulturelle og sosiale eksponeringen de har forventninger om å få i løpet av utvekslingsoppholdet.

- **Utdanning i Bergen** er et samarbeid mellom UiB, andre høyere utdanningsinstitusjoner i Bergen, studentsamskipnaden Sammen, kommunen, fylkeskommunen og Bergen næringsråd for å synliggjøre og styrke Bergen som studieby og koble studie- og arbeidsmulighetene i regionen. Utdanning i Bergen står bak en rekke arrangementer for både norske og internasjonale studenter ved lærestedene. Dette kan være skiturer, fjellturer, båtturer, etc. som representerer verdifulle kulturelle innslag i internasjonale studenters liv og mulighet for sosialisering med norske studenter. Billettene blir subsidiert, slik at det skal være mulig for de fleste å delta.
- Ved UiB har vi styrket tilbudet om **norskopplæring** for internasjonale studenter, ved at alle i denne studentkategorien som ønsker det kan melde seg på et introduksjonskurs i norsk. Vi mener dette er et viktig bidrag til kulturell eksponering.
- Hvert semester kan norske og internasjonale UiB-studenter registrere seg for **Språktandem**. Vi kobler så studentene basert på deres språkønsker, f.eks. kobler vi en norsk student som ønsker å praktisere tysken sin før et utvekslingssemester i Tyskland med en tysk student som ønsker å praktisere norsk som utvekslingsstudent ved UiB. Dette har vært et svært populært tiltak gjennom flere år, som ivaretar både integrering og språkopplæring.
- Internasjonale studenter inkluderes i **fadderordningen**, der de har mulighet til å knytte kontakter med norske studenter.
- Internasjonale studenter blir invitert til en egen **mottaksseremoni** ved semesterstart. Der blir de introdusert til både det praktiske og administrative rundt studiestart, men også til det som kan være viktig for dem å vite om norsk **kultur og natur**. DNT informerer om ferdsel i norsk natur, om turforslag og fjellvettregler. I tillegg gis det ulike foredrag om norsk kultur og væremåte.
- Vi tilbyr **studentbolig** til alle innreisende utenlandske studenter gjennom studentenes velferdsorganisasjon (Sammen). Dette er en helt vesentlig sørvis for å opprettholde høye innreisende mobilitetstall.

3.2. Mangelfull finansiering i International Credit Mobility

UiB deltar aktivt i den nye Erasmus-varianten KA107 International Credit Mobility, og tar hvert år imot ca. 30-40 innreisende studenter. Her er stipendsatsene for studentene en god del lavere enn Lånekassens satser. Vi ser dette som uheldig ettersom mange av våre partnerinstitusjoner ligger i lavkostland i Afrika, Asia og Latin-Amerika. I andre internasjonale utdanningsprogram (Utforsk, Eurasia, Norpart m.m.) legges det til grunn at innreisende studenter skal ha en finansiering som er lik den Lånekassen gir. UiB etterlyser derfor en nasjonal finansieringsordning som kan dekke inn denne forskjellen.

4. Strategisk samarbeid

UiB kan bidra til en *kvalitativ* styring av de verdiene som er nedfelt i Agenda 2030. Vi vil prioritere nettverksdeltakelse, studentutveksling og forskersamarbeid som kan bidra til å bedre kunnskap om hvordan bærekraftsmålene kan forstås og eventuelt iverksettes gjennom vårt internasjonale samarbeid. Vi vil også være pådrivere i vårt internasjonale arbeid for at Agenda 2030 skal bli del av den internasjonale utdannings- og forskningsagendaen.

UiBs strategiske mål forutsetter at studenter og forskere aktivt deltar i den globale kunnskapsutviklingen. Vi skal gjennom forpliktende internasjonalt samarbeid bidra til å løse globale utfordringer gjennom målrettet forskning, utdanning, formidling og innovasjon. UiB skal være et internasjonalt universitet med åpenhet og stor faglig gjennomslagskraft, og tiltrekke oss studenter og forskere fra hele verden. Nordisk og europeisk samarbeid står sterkt, og i tillegg legges det vekt på å styrke relasjoner og samarbeid med partnere i USA, Canada, Japan, Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika i tråd med nasjonale prioriteringer.

4.1. Samarbeid i sør

Vi har over mange år hatt et omfattende samarbeid med land i sør. Et eksempel på dette er Makerere University i Uganda. De langvarige båndene mellom UiB og Makerere omfatter allerede de fleste fakultetene ved begge institusjonene, der det ikke minst har vært mye studentutveksling. De siste årene har samarbeidet også vokst i retning av tilbud om felles doktorgrader og ulike prosjekter for å bygge kapasitet gjennom ulike NORHED-prosjekter.

Vi kan gjennom HEMIL-senteret ved Det psykologiske fakultet og Senter for Internasjonal helse (SIH) ved Det medisinske fakultet vise til et langvarig samarbeid med flere afrikanske land. Sentrene har utdannet flere hundre masterstudenter fra lavinntektsland ved bruk av kvoteprogrammet, som nå er faset ut. Mange av disse studentene tok også en ph.d.-grad hos oss.

Studentene fra sør kom til SIH og tok kurs, og utførte feltarbeid i hjemlandet, under veiledning av samarbeidende forskere ved SIH og forskere i sør. Etter endt studium reiste de fleste studentene hjem. Kvoteordningen ble brukt av SIH til institusjonsbygging i sør, og de gode eksemplene er mange. Mange av studentene våre har nå arbeid i viktige

posisjoner/stillinger ved helseinstitusjoner/utdanningsinstitusjoner i sør, og universitetsenheter er bygget opp. De er blitt viktige endringsagenter for sitt hjemland på grunn av det langvarige oppholdet i Norge, og erfaringen de fikk av å leve og bo i et velfungerende demokrati over lengre tid.

4.2. European Universities

Universitetet i Bergen mener at initiativet *European Universities* er en viktig tilnærming for å få til et mer utstrakt samarbeid på tvers av Europa, der både student- og ansattmobilitet vil stå sentralt, ikke minst gjennom koblingen av forskning og utdanning. *European Universities* vil gi en tydeligere og ryddigere ramme for ut- og inngående studentmobilitet. Ved at *European Universities* får støtte fra nasjonalt nivå, vil det gi norske institusjoner et sterkere insitament til å søke om deltagelse.

4.3. Synergier mellom EU-programmer

UiB har den høyeste suksessraten i konkurransen om støtte fra Horisont 2020 blant norske universitet. Mer enn hver femte søknad har fått finansiering.

Ifølge nye tall fra Forskningsrådet har EU-kommisjonen siden 2014 innvilget 77 av 369 søknader fra Universitetet i Bergen (UiB) til Horisont 2020, EU sitt forsknings- og innovasjonsprogram. Dette gir en suksessrate på 20,9 prosent. Gjennomsnittet blant norske universitet er 13,9 prosent. Universitetet har også et aktivt engasjement i Erasmus+.

Suksessen i EU-forskning og det aktive engasjementet i Erasmus+ bør kunne kombineres for økt studentmobilitet. I forbindelse med etablering av Horizon Europe har EU sikret det legale og formelle grunnlaget for et tettere samarbeid og mulighet for synergier mellom de to programmene. Etter UiBs oppfatning bør det tas initiativ til et nasjonalt utredningsarbeid som kan sikre at disse nye mulighetene blir utnyttet, og at studentmobiliteten på denne måten får en tettere nærhet til viktige og ledende forskningsmiljøer hjemme og i Europa.

4.4. Panorama

UiB utpekte i november 2017 en viserektor for globale relasjoner, for blant annet å følge opp regjeringens strategi for høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Brasil, India, Japan, Kina, Russland og Sør-Afrika, og for å lede arbeidet med universitetets Kina-strategi. UiBs strategi Hav, Liv, Samfunn (2016-2022) vektlegger at vi skal være nyskapende og fremragende i alle våre samfunnsoppdrag. Et virkemiddel for å oppnå dette er nært samarbeid med verdensledende forskningsmiljøer. UiB har utarbeidet en egen handlingsplan som omhandler Kina, fordi man ser på samarbeid med Kina, verdens raskest voksende økonomi, som et viktig virkemiddel som skal legge til rette for forskning, undervisning, innovasjon og formidling av høy kvalitet. Ett av delmålene i handlingsplanen er å opprette og styrke studentutvekslingsavtaler med prioriterte kinesiske universiteter og forskningsinstitusjoner.

- Ved Det juridiske fakultet har **Kina lenge vært et viktig satsningsområde**, og fakultetet er blant de ledende i landet når det kommer til utdanningssamarbeid og utveksling med Kina. Fakultetet har lyktes med å utvikle et fruktbart samarbeid med flere av de beste kinesiske juridiske fakultetene. Muligheten til å studere ved topp rangerte institusjoner og

i sterke fagmiljøer er nok en medvirkende årsak til at så mange studenter ved Det juridiske fakultet velger å reise ut.

- UiB har denne høsten også samarbeidet med Diku om et informasjonsmøte om muligheter for **utveksling til Kina**. Her var studentdeltakelsen meget god.

4.5. Nye stipendprogrammer

Vi mener at ordningen med Students- og Scholars- at Risk og kvoteprogrammet har vært viktige for å styrke utdanningskvaliteten gjennom at det kobler forskning, utdanning og internasjonalisering. Som det fremgår av eksempelet under 4.1. brukte UiB kvoteprogrammet strategisk til institusjonsbygging, og vi jobber nå med en reorientering basert på rammene de nye stipendprogrammene gir.

Det er viktig at fremtidige støtteordninger for internasjonalisering gjør institusjonsbygging i sør mulig. De nye ordningene som er kommet etter kvoteordningen er ikke tilstrekkelige, de gir i liten grad rom for langtidsopphold og rom for samarbeid mellom institusjonene over tid.

4.6. Oppfølging på ledelsesnivå

UiB har deltatt og vært representert både på rektor- og dekannivå på delegasjonsreiser både til Brasil, Kina og Sør-Afrika.

Det er nødvendig å sikre gode og tjenlige avtaler og det kan ofte være krevende å få slike på plass. Klare mål og tett og god forskerkontakt samt oppfølging av faglig og administrativ ledelse er avgjørende. Institusjonene må legge til rette for en samkjøring av målsettinger for forskning og utdanning og aktivt følge opp samarbeidet og legge vekt på å opprettholde og utvikle relasjonen.

4.7. Gradssamarbeid

Samarbeid om internasjonale grader har vært et viktig satsningsfelt i Norge siden begynnelsen av 2000-tallet, så også ved UiB. Her er det særlig internasjonale fellesgrader som har blitt prioritert, og da spesielt med utgangspunkt i EU sitt program 'Erasmus Mundus Joint Master Degrees'.

UiB har de siste ti årene deltatt på flere Erasmus Mundus (EM)-prosjekt og andre fellesgrader, som for eksempel Nordisk Master og fellesgrader uten finansiering gjennom noe særskilt program. De senere årene har derimot tallet på aktive fellesgradsprosjekter gått gradvis nedover, og UiB deltar per i dag bare i ett EM-prosjekt og to fellesgradsprosjekter med tidligere EM-støtte.

Selv om fellesgradssamarbeidet gir svært gode studieprogram, har det vist seg at det er en type samarbeid som er kostbart, krevende å drifte, og mange ganger uten en nødvendig langsiktig forankring i fagmiljøet. Når den eksterne finansieringen er over, blir samarbeid vanskelig å drive, og det blir som regel avsluttet. Det virker også som om internasjonale fellesgrader fremdeles er relativt ukjent for norske studenter.

Internasjonalt ser en også at antall søknader om finansiering til oppretting av nye Erasmus Mundus Joint Master Degree har gått betydelig ned og at det nesten ikke er prosjekt som søker støtte til oppretting av nordiske mastergrader.

Dersom departementet ønsker at norske institusjoner skal være pådrivere for og delta i nordiske og europeiske fellesgrader, bør det utvikles insitamenter for dette.

Universitetet i Bergen mener at det også finnes andre former for internasjonalt samarbeid om grader som bør løftes fram og som kan vise seg å fungere bedre. Dette kan for eksempel være doble grader (double degrees) eller felles studieprogram. Felles for disse er en mindre grad av felles eierskap av gradene, noe som gjør opptak, administrasjon og drift av gradene enklere og billigere. Dette vil kunne løfte det internasjonale gradssamarbeidet både blant europeiske partnere, men spesielt når det gjelder land som USA, Canada, Kina, Russland m.fl.

Vi tror at en slik tilnærming, som regel bilateral, er mer fruktbar for våre fagmiljøer og vil kunne skape en større deltakelse. Det vil også fremme samarbeid og utvekslingsmuligheter som er mer relevant for masterstudentene våre ettersom bare svært få norske studenter har deltatt i fellesgradsprosjektene UiB deltar og har deltatt i.

UiB mener derfor at oppretting av nye støtteordninger for etablering av doble grader og en større vektlegging av disse samarbeidsformene hos sentrale nasjonale aktører (Diku), kan være en god idé.

5. Nasjonale tiltak og regelverk

5.1. Digitale studieadministrative støttesystemer

På nasjonalt plan må man samarbeide for å finne felles løsninger slik at vi får utarbeidet gode, moderne og digitale systemløsninger for internasjonal studentmobilitet i sektoren. Dette er viktig å få prioritert for at sektoren skal nå målene for økt studentmobilitet. Eksempler på viktige bidragsyttere her er BOTT-samarbeidet og UNIT.

Lokalt må man legge til rette for en digital og ubyråkratisk/automatisk saksbehandling knyttet til både utgående og innkommende mobilitet. Ved UiB har man allerede robotisert en del studieadministrative prosesser. Roboten tar over de repetitive, enkle oppgavene, noe som frigjør tid til de mer kompliserte oppgavene som er avhengige av skjønn og vurdering.

Innenfor Erasmus-programmet er det påkrevd at studentene inngår en såkalt Learning Agreement, der fagene som skal tas på utveksling godkjennes av både hjemme- og vertsuniversitet. UiB deltar i et EU-støttet strategisk partnerskap (OLA+) for å digitalisere denne prosessen, og har nå innført Online Learning Agreement (OLA) for alle inn- og utreisende studenter. Som en del av deltagelsen i dette prosjektet, var UiB i juni vertskap for en internasjonal konferanse om OLA+ med 150 deltagere. Formålet med konferansen var å informere om OLA og motivere både norske og utenlandske høyere utdanningsinstitusjoner til å ta løsningen i bruk. UiB anbefaler at Norge blir en pådriver for å få digitalisert Learning Agreement. Det vil være en forutsetning for økt automatisering i studentmobiliteten.

5.2. Kortere utvekslingsopphold

UiB har hatt en jevn vekst de siste årene når det gjelder utreisende studentmobilitet på lavere grad, men studenter på våre toårige masterprogram har ikke hatt samme positive utvikling. (Et unntak her er toårig masterprogram i rettsvitenskap.) Det kan være vanskelig å finne plass i studieplanen til et helt utvekslingssemester på masternivå. Samtidig er dette studenter som har en større fagkunnskap og ofte har større språklig og interkulturell kompetanse, og nettopp derfor har bedre forutsetninger for å få et utbytterikt utvekslingsopphold. Det samme gjelder for profesjonsutdanningene og på ph.d.-nivå.

Studieprogrammene ved f. eks. Det medisinske fakultetet har stor grad av obligatoriske emner og klinisk undervisning. Flere av programmene følger også felles nasjonale rammeplaner for hva som skal inngå i studiene. Det er mulig å få til utveksling, men det kan være utfordrende å finne avtaler som møter kravene i studieplanene. For Det medisinske fakultetet er derfor det å få godkjent som utveksling kortere opphold, f.eks. av 4-10 ukers varighet, avgjørende for å kunne øke studentmobiliteten. Klinisk utplassering av medisinstudenter i utlandet kan trekkes frem som et eksempel på dette.

Siden 2003 har Det medisinske fakultet sendt nesten 350 medisinerstudenter **på klinisk utplassering** i barnesykdommer, kvinnesykdommer og psykiatri ved Mulago og Butabika sykehusene i Kampala i Uganda, som alternativ til tilsvarende utplassering ved sykehus og distriktpsikiatriske sentre i Norge. De to siste årene har fakultetet også hatt en lignende avtale med universitet i Khon Kaen i Thailand i barne- og kvinnesykdommer.

Ved klinisk utplassering i Uganda og Thailand møter studentene et stort antall pasienter og sykdomsbilder som det er lite av i vår del av verden, og en sykdomsforståelse spesielt innen psykiatri er av stor verdi for evnen til å møte psykisk sykdom hos mennesker med bakgrunn i Afrika.

Før studentene reiser, forberedes de gjennom møter med studenter som har vært i Uganda/Thailand tidligere, og administrativ stab og faglærere, og det gjennomføres oppfølgingssamtaler etter utplasseringen. Studentene skriver en rapport og holder foredrag for sine medstudenter. Disse tilbudene har vist at gode forberedte opplegg kan gi stort faglig, kulturelt og personlig utbytte, selv om de bare er av 4 eller 7 ukers varighet.

Dagens ordning for registrering av studentmobilitet forutsetter at delstudiene har en varighet på minimum 3 måneder. Dette betyr at kortere innslag av mobilitet i utdanninger ikke teller med i nasjonale tall og statistikker. Vi mener at det bør legges til rette for kortere utvekslingsopphold enn den tradisjonelle semesterutvekslingen, som kan åpne for felles veiledning og deltakelse på symposium for unge forskere, etc. Da ville det være nyttig med en form for tilleggsfinansiering til utveksling på masternivå som er på mindre enn tre måneder og derfor ikke faller inn under Erasmus-ordningen.

Det gis i dag heller ikke uttelling for sommerskoler eller intensivkurs i utlandet. Samtidig kan studenter søke om støtte fra Lånekassen til delstudier i utlandet av en varighet på minimum fire uker. Det bør derfor vurderes hvordan kortere mobilitet kan synliggjøres og eventuelt

telle. Undersøkelser viser dessuten at et kortvarig utvekslingsopphold tidlig i studieløpet kan motivere til å dra på et lengre opphold senere.

Ved Det juridiske fakultet har studentene mulighet til å utveksle fire uker til Renmin University of China i Beijing i emnet JUS134-Kina *Komparativ rett og rettshistorie med særskild fokus på kinesisk rett*, som er et likestilt alternativ til det obligatoriske emnet JUS134 *Komparativ rett og rettshistorie*. Slik studieplanen for masterstudiet i rettsvitenskap ser ut per i dag, er det ikke rom for lengre utenlandsopphold tidlig i studiet, men det er ikke tvil om at også dette **kortere oppholdet** gir kunnskap om, og innsikt i, et annet lands rett og rettskultur, samt verdifull internasjonal erfaring.

5.3. Internasjonale læringsfellesskap gjennom digitalisering

DigUiB-programmet har som oppgave å drive UiBs arbeid med digitalisering som verktøy for innovasjon og kvalitet i undervisning, vurdering og formidling. DigUiB samarbeider med fagmiljøene om å produsere åpne nettkurs (MOOCs), noe vi har jobbet mye med innenfor våre satsningsområder.

UiB har i dag **tre internasjonale MOOCs** publisert på partnerplattformen Futurelearn; «Occupational Health in Developing Countries», «Medical Peace Work» og «Causes of Climate Change» (se <https://www.futurelearn.com/partners/bergen>). Alle kursene har vært kjørt en rekke ganger og hatt flere tusen deltakere. Flere av kursene brukes også som en del av tilbudet til campus-studenter, både tilreisende og vanlige studenter.

Utviklingen av MOOCs internasjonalt går i retning av poenggivende utdanning. I en norsk modell er dette krevende, ettersom gratisprinsippet tilsier at norske universiteter ikke kan tjene penger på utdanningsvirksomheten. Å utvikle og drive MOOCs er kostnads- og tidkrevende, og mangler i dag finansieringsgrunnlag i sektoren. Her vises til NOU 2014: 5 *MOOC til Norge – Nye digitale læringsformer i høyere utdanning*. Dersom vi som institusjon skal utvikle og drive arbeidet med MOOCs videre, trengs flere insitamenter og ikke minst en avklaring på om deltagelse i MOOCs skal være studiepoenggivende. Det er derfor viktig at departementet følger opp NOU 2014: 5.

Det er ingen tvil om at MOOCs representerer en god mulighet for internasjonalisering, spesielt sett i miljøperspektiv med mål om å redusere karbonavtrykk og arbeidet med bærekraftmålene.

UiB deltar i det pan-europeiske digitale undervisningsprosjektet «Ancient Cities», sammen med Universitetet i Kiel, Aarhus, Paris, Birmingham og Open University i Nederland. Målet er å lage et **digitalt læringsmiljø** for kulturarv, med utgangspunkt i oldtidsbyer/ancient cities. Som en del av prosjektet produseres nå en **MOOC** der de ulike universitetene bidrar med ulike deler. Prosjektet er støttet av EU som en del av Erasmus+-programmet. UiB har hatt mulighet til å gå inn som deltaker også på produksjonssiden fordi vi har bygget oss en del erfaring med produksjon av MOOCs de siste årene. Denne utviklingen vil fortsette og kan medvirke til økt studentmobilitet.

Samtidig vil det være nødvendig å søke nye måter for såkalt digital mobilitet, ikke minst i samarbeid med industri og næringsliv, der «Digital opportunity traineeships», et samarbeidsinitiativ mellom EUs rammeprogram for forskning og utdanning og Erasmus+, er av interesse for norske studenter.

5.4. Incentiver for internasjonalisering

For å øke sektorens vilje til å arbeide for økt studentmobilitet, bør det vurderes å se nærmere på de økonomiske incentivene for å sende studenter ut i verden, og vurdere om utvekslingsincentivet i resultatkomponenten av finansieringsmodellen bør økes. Ytterligere incentiv for tapt studiepoengprogresjon hjemme bør vurderes.

5.5. Yrkesskadeforsikring for studenter i praksis

I forbindelse med at vi sender stadig flere studenter ut i praksis, felt og på tokt, er UiB er blitt oppmerksom uklarheter omkring yrkesskadeforsikring for disse studentene. Dette gjelder *alle* studenter i praksis, felt og på tokt, ikke bare studenter på slike opphold i *utlandet*. Yrkesskadeerstatning for studenter på utenlandsopphold bør adresseres i revisjonen av Universitets- og høgskoleloven.

5.6. Nasjonale utredninger

Diku gjennomfører regelmessig ulike undersøkelser knyttet til internasjonalisering av utdanning, som er nyttige for sektoren. Det kunne være verdifullt med forskning som går i dybden på hva som kjennetegner god utveksling og hva som er hindringer for god studentutveksling. UiB ser med stor interesse at Nifu har satt i gang prosjektet MOBILITY med fokus på nettopp dette temaet.

6. Godkjenning

UiB erkjenner at prosesser knyttet til forhåndsgodkjenning av emner i forkant av et utvekslingsopphold kan oppleves krevende for studentene.

Vi anbefaler automatisk forhåndsgodkjenning av et utvekslingsopphold i studieprogrammer der det er mulig, og forstått som at det faglige innholdet er forankret og forhåndsgodkjent i fagmiljøet hos oss for et *begrenset* antall avtaler. Dersom man legger inn forhåndsgodkjente avtaler i studieprogrammene gjør vi det enklere både for studenter, administrasjon og ikke minst vitenskapelig ansatte.

Det er viktig at det også i EU legges til rette for mindre byråkratiske prosesser. Et steg i riktig retning er den tidligere omtalte løsningen Online Learning Agreement. Et annet spørsmål er om kravet om Learning Agreement vil utspille sin rolle dersom man etablerer tettere og gjensidig faglig forankrede utvekslingsavtaler.

7. Arbeids- og næringsliv

7.1. Praksismobilitet

Det er et uttalt mål i Meld. St. 16 om Kultur for kvalitet i høyere utdanning at mer praksis skal inngå i utdanningene. Ved UiB er dette synliggjort i handlingsplanen for kvalitet i utdanningen, og vi har gode erfaringer knyttet til praksismobilitet.

UiB har noen eksempler på internasjonal praksismobilitet som er integrert i studiene, og vi registrerer at praksismobilitet gjennom Erasmus+-programmet er økende.

- Institutt for **sammenliknende politikk** har etablert et **praksisprogram** som også inkluderer samarbeidsbedrifter utenlands (Praksis i sammenliknende politikk – utenbys). Praksisemnet tilbys som et fulltidsstudium for studenter som tar praksis utenlands og følges både opp av instituttet og virksomheten under oppholdet. I tillegg til selve praksisarbeidet får studentene undervisning i form av seminar og veiledning, og vurderes i form av en mappeeksamen basert på en skriftlig praksisrapport og muntlig presentasjon av denne.
- Det juridiske fakultet ved UiB tilbyr en “**semesterpakke i kinesisk rett**” der studentene kombinerer studier med praksis under utveksling i Kina, og der fakultetet samarbeider med kinesiske, norske og internasjonale bedrifter og kontorer som tilbyr praksisplasser i Beijing og Shanghai.
- På **lektorprogrammet** i naturvitenskap og matematikk har man mulighet til å gjennomføre en praksisperiode på 9 uker ved en videregående skole i Cape Town (The Cape Town Academy of Mathematics, Science and Technology Education).
- Profesjonsstudenter i **psykologi** kan også reise til Sør-Afrika på praksis. Det psykologiske fakultet har i snart 15 år samarbeidet med klinikker i Cape Town, der de tar imot pasienter poliklinisk ved enheten i tillegg til å være ute på lokale skoler. Studentene får dedikerte og engasjerte veiledere gjennom hele den perioden de er i Sør-Afrika.
- Bachelorprogrammet i fransk har et samarbeid med Universitetet i Montreal, der studentene får **praksis i bokindustrien**.
- Fagmiljøene ved spansk og tysk arbeider med et **pilotprosjekt**, der studentene skal få praksis i bedrifter i Spania og Tyskland.
- **Nordic Centre på Fudan** University er i ferd med å inngå et samarbeid med det finske selskapet Demola, som arbeider med å knytte akademia og næringsliv tettere sammen. Koblingen gjøres særlig via praksishopp for studenter hos industribedrifter.

7.2. Synliggjøring av internasjonal erfaring

Parallelt med at vi arbeider for å øke studentmobiliteten må vi tenke på kvaliteten i mobiliteten. Dette gjelder selvsagt det rent faglige, men i tillegg gjelder det den *ikke-faglige*,

personlige erfaringen og merverdien studentene får av å studere i et annet land. Det er viktig at vi gir studentene et redskap til å sette ord på disse erfaringene, for egen utviklings del, og for å synliggjøre og formidle relevansen denne erfaringen har for fremtidig arbeid og karriere.

Vi mener at det bør utarbeides et nasjonalt eksempel/en standard på læringsutbytte knyttet til utveksling og at det stilles krav om at læringsutbytte for utveksling i større grad må innarbeides i studieprogrammene. Dette kan også bidra til en bedre synliggjøring av kompetansen man får av utveksling, samt en bevisstgjøring på nettopp denne kompetansen hos studentene. Det omtalte programmet for utvekslingsambassadører inneholder flere av disse komponentene.

7.3. Alumni-nettverk

Universitetsutdanningen i Norge har i mindre grad enn høyere utdanning i andre land hatt tradisjon for å integrere praksis i studieprogrammene. Dette er i ferd med å endre seg. Universitetene bør i sterkere grad benytte seg av sine alumni-nettverk for å styrke koblingen mot næringslivet og tilrettelegge for praksis. UiB har derfor prioritert å arrangere alumnitreff i forbindelse med delegasjonsreiser, da våre kandidater kan være viktige døråpnere for å tilrettelegge for praksis i utlandet.

**DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT**

Forsknings- og høyere utdanningsministeren

Ifølge liste

Deres ref

Vår ref

Dato

18/5000-

1. oktober 2018

**Invitasjon til å komme med innspill til stortingsmeldingen om
internasjonal studentmobilitet**

Internasjonalt samarbeid og dialog på tvers av landegrensene er forutsetninger for å kunne håndtere de store globale samfunnsutfordringene verden står overfor. Dette gjenspeiles både i arbeidet med FNs bærekraftsmål, det nylige forslaget til nytt Erasmus-program samt en rekke andre viktige internasjonale prosesser. Kunnskap og interkulturell forståelse er grunnleggende og fundamentalt for å løse de utfordringene verden står overfor i dag.

Å heve kvaliteten i høyere utdanning og forskning er en av regjeringens viktigste prosjekter. Internasjonal studentmobilitet, både norske studenter til utlandet og utenlandske studenter til Norge, må være en naturlig del av det strategiske arbeidet med kvalitet, og et sentralt aspekt ved internasjonalisering av høyere utdanning. Jeg har høye ambisjoner om å ytterligere styrke internasjonaliseringen av høyere utdanning, og har derfor satt i gang et arbeid med en stortingsmelding som skal være ferdig ved årsskiftet 2019/2020.

Jeg vil allerede i startfasen av dette arbeidet gå i dialog med studentene, institusjonene og andre relevante aktører for å definere målsettinger, identifisere utfordringer og få innspill til de rette tiltakene og virkemidlene. Det overordnede målet må være en kulturendring, slik at studentmobilitet i enda større grad enn i dag blir en integrert del av studiene og av arbeidet for økt kvalitet i utdanningen. Jeg ønsker å skape arenaer for diskusjon, inspirasjon og deling av

gode løsninger for økt mobilitet, og understreker at denne invitasjonen til å gi innspill kun er første steg i dialogen jeg ønsker å ha med dere. Deres vurderinger og innspill gjennom hele prosessen vil være en viktig del av kunnskapsgrunnlaget for vårt arbeid med meldingen.

Grunnlaget for dagens politikk

Meld. St. 16 (2016-2017) *Kultur for Kvalitet i høyere utdanning* slår fast at internasjonalisering skal være et middel for å styrke kvaliteten i høyere utdanning. Alle studieprogram skal ha internasjonaliseringstiltak. Viktige hovedformer for internasjonalisering som ble nevnt er:

- utveksling av studenter og ansatte
- samarbeid om undervisningstilbud (gjesteforelesere, veiledning)
- samarbeid om utvikling av studietilbud (kurs, emner)
- samarbeid om hele gradsstudier

Allerede i Kvalitetsreformen fra 2003 ble det slått fast at alle studenter som ønsket det, skulle kunne ha et studieopphold i utlandet som del av sitt norske gradsstudium. Gjennom Bologna-prosessen har Norge forpliktet seg til at innen 2020 skal 20 prosent av studentene som fullfører en grad ha hatt et studie- eller praksisopphold i utlandet.

Meld. St. 16 (2016-2017) *Kultur for kvalitet i høyere utdanning* uttrykker en ambisjon på lengre sikt der halvparten av de som avlegger en grad i norsk høyere utdanning skal ha hatt et studie- eller praksisopphold i utlandet. Jeg mener at denne ambisjonen må være førende for politikken framover, også i arbeidet med denne stortingsmeldingen. Sentrale spørsmål i meldingsarbeidet blir hvordan vi skal nærme oss målet om at utenlandsopphold blir normalen og hvordan inngående studentmobilitet kan bli brukt mer strategisk som ledd i internasjonalisering av studieprogrammer her hjemme.

Mobilitet som naturlig del av studiet

Det er fortsatt ønskelig at norske studenter tar hele graden i utlandet, men den store økningen i studentmobilitet må komme ved at langt flere norske studenter tar deler av graden i utlandet. Min ambisjon med denne stortingsmeldingen er å bidra til en kulturendring i universitets- og høyskolesektoren, slik at mobilitet blir en integrert del av alle norske studieprogrammer. Utenlandsopphold skal være normalen, ved at institusjonene legger til rette for at alle studenter skal reise ut. Samtidig må man også sørge for at de som av ulike årsaker ikke reiser ut, blir del av et internasjonalt studiemiljø her hjemme. Det kan f.eks. omfatte en systematisk tilnærming til hvordan internasjonale perspektiver og erfaringer kan berike utdanningen gjennom bruk av gjesteforelesere, aktiv integrering av internasjonale studenter i de norske studentenes studiehverdag, undervisning på engelsk eller liknende.

For å lykkes med denne ambisjonen mener jeg at følgende faktorer må ligge til grunn:

1. Internasjonal studentmobilitet må inngå som en fullt ut integrert del av det strategiske arbeidet for kvalitet og relevans i høyere utdanning.

2. Internasjonal studentmobilitet som del av en grad skal være basert på institusjonelt samarbeid, og dette samarbeidet bør omfatte både forskning og utdanning.
3. Regelverk skal ikke være til hinder for, og finansieringsordninger skal stimulere til økt studentmobilitet.
4. Institusjonenes ledelse, faglige ansatte og administrasjon, så vel som studentene selv, må bidra til kulturendringen.
5. Arbeids- og næringslivet må etterspørre og verdsette studenters internasjonale kompetanse.

Spørsmålene nedenfor som jeg ønsker å stille dere nå i første fase, er knyttet til min ambisjon om mobilitet som en integrert del av alle studieprogrammer, der halvparten av de som avlegger en grad i norsk høyere utdanning skal ha hatt et utenlandsopphold. Spørsmålene har en åpen form, slik at det er rom for å komme med innspill dere vurderer som viktige nå i startfasen. Vi ber om kortfattede svar på spørsmålene, med utdypninger der det er særlig relevant for dere.

Spørsmål til universiteter og høyskoler

Jeg ber styret og institusjonsledelsen om å involvere både administrativt og faglige ansatte, inkludert fra studieprogramnivå, i besvarelsen. Jeg forventer at innspillet dere sender inn forankres i institusjonens ledelse og styre.

I tillegg til spørsmålene nedenfor, ber jeg om en kort fremstilling av hvordan arbeidet med internasjonalisering og studentmobilitet er organisert ved institusjonen.

1. Ambisjon om kulturendring

I teksten ovenfor har jeg skissert fem faktorer jeg mener må ligge til grunn for å oppnå ambisjonen om en kulturendring som legger til rette for mobilitet som en integrert del i alle studier. Er dere enige i min vurdering? Er det noen faktorer som mangler? Hva skal til for å oppnå ambisjonen?

2. Utgående studentmobilitet (fra norske UH-institusjoner til utenlandske)

Arbeider dere med utgående studentmobilitet på forskjellige nivåer (institusjonsledelsen, fakultets- og instituttledelsen, på studieprogramnivå (bachelor/master etc.)? Hva er utfordringene og hindrene? Kan dere gi noen gode eksempler på vellykkede tilnærminger til utgående studentmobilitet?

3. Innkommende studentmobilitet (utenlandske studenter ved norske UH-institusjoner)

Hvordan arbeider dere med innkommende studentmobilitet, både utveksling og hel grad? Hva er utfordringene og hindrene? Kan dere gi noen gode eksempler på vellykkede tilnærminger til innkommende studentmobilitet?

4. Strategisk samarbeid

Hvordan velger dere utenlandske samarbeidspartnere? I hvilken grad gjøres slike vurderinger i sammenheng med institusjonens overordnede strategi? Hvilke kriterier setter

dere for valg av utenlandske samarbeidspartnere og hvilke nivåer internt involveres? I hvilken grad er dere opptatt av geografi når dere velger samarbeidspartnere?

5. Nasjonale tiltak og regelverk

Er det noen nye nasjonale tiltak som kan bidra til å forbedre deres strategiske arbeid med internasjonal studentmobilitet? Ser dere behov for endringer i regelverk eller finansieringsordninger?

6. Godkjenning

Automatisk godkjenning av utenlandsopphold fremheves av mange som viktig for økt internasjonal studentmobilitet. Er det faglige eller juridiske elementer som eventuelt hindrer automatisk godkjenning?

7. Arbeids- og næringsliv

Har dere samarbeid med internasjonalt arbeids- og næringsliv knyttet til studentmobilitet, særlig med tanke på internasjonal praksismobilitet? Hva kan gjøres for å synliggjøre verdien av internasjonal utdanningserfaring for norsk arbeids- og næringsliv?

Er det andre temaer eller spørsmål som dere mener bør diskuteres i den kommende stortingsmeldingen?

Spørsmål til andre aktører enn UH-institusjonene

Temaene og spørsmålene ovenfor tar utgangspunkt i arbeidet ved universiteter og høyskoler. For at vi skal realisere de høye ambisjonene for studentmobilitet, er det essensielt med samarbeid mellom UH-institusjoner, studenter, arbeids- og næringsliv og samfunnet ellers.

Jeg ønsker svar på spørsmålene og kommentarer til temaene som tas opp, også fra deres organisasjons ståsted, og ber dere også involvere tilknyttede foreninger/organer der dette er relevant. Eventuelle andre innspill til den kommende stortingsmeldingen er også velkomne.

Avslutning

Jeg ber om at innspillene sendes elektronisk ved bruk av den digitale løsningen for høringsuttalelser www.regjeringen.no/id2611424. Innspillene er offentlige etter offentlighetsloven og blir publisert på regjeringen.no.

Frist for å sende innspill er **3. desember 2018**.

Med hilsen

Iselin Nybø